

جلسه‌ی هشتم

(نگاهی به سیر انسان از منظر قرآن کریم)

(آنچه گذشت)

در جلسات گذشته گفتیم:

داستان (سیر انسان)،

داستانِ

(چرخه‌ی ایمان و عمل) است.

و جایگاه (ایمان و عمل صالح)
(جایگاه از خود گذشتن است)

(مؤمن)، در (سیرِ عمل صالح)،
به اختیار خود،
(از خویش سلب اختیار می کند)

و گفتیم آیه‌ی شریفه‌ی
(قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي)

اعلام می‌کند:

اگر (حُبِّ الله) را دارید،
از من یعنی پیامبر، (تَبَعِيَّت) کنید.

(محبت)

(جذب شدن نفس به سوی چیزی)
به این سبب که آن چیز، زیبا است.

(عیب و نقص)

موجب زوال (محبت) می‌گردد؛
در صورتی که (محبت)، استقرار نیافته باشد.

دائماً (عیب و نقص) ضعیف می‌شود،
تا هیچ عیب و نقصی در (نگاه محب)،
نسبت به (محبوب) باقی نمی‌ماند.

و (محب)، در کنار (محبوب)،
بلاها و رنج‌ها را تحمل می‌کند.

هدف نهایی (محبت)؛
(رسیدن به محبوب) است؛
و (پایان رسیدن به محبوب)
این است که:

(محب) در کنار (محبوب)
(خود را فراموش کند)

بالاترین خواسته‌ی (مُحِب)،
(برطرف شدن حجاب‌های مانع) است.

و بالاترین بشارت در نزد (مُحِب)،
این بشارت است که:
(محبوب او را دوست می‌دارد)

(ادامه‌ی سخن)

گفتیم آیه‌ی شریفه‌ی
(قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي)

اعلام می‌کند:

اگر (حُبِّ الله) را دارید،
از من یعنی پیامبر، (تَبَعِيَّت) کنید.

و گفتیم شرح آیه‌ی شریفه‌ی
(قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي)

وابسته به تحلیل دو (کلید واژه) است:

(حَبِّ) و (تَبَعِيَّت)

(کلید واژه‌ی **حَبِّ**) را تحلیل کردیم.

حال در ادامه‌ی شرح آیه،
به طرح یک چالش می‌پردازیم:

اگر بالاترین بشارت در نزد (مُحِب)،
این بشارت است که:
(محبوب او را دوست بدارد)؛

چالش اساسی این است که:

(مُحِبُّ)،

باید چه (عملی) انجام دهد که:

(محبوب او را دوست بدارد)؟

دسترسی به این چالش،
در این آیه‌ی شریفه‌ی است:

(قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي)
(يُحِبِّكُمْ اللَّهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ)

پیام آیه این است که:

اگر **(الله تعالی)** را دوست دارید؛

و دوست دارید:

(الله تعالی) شما را دوست بدارد؛

و راه رسیدن به این دوستی را،

برای شما تسهیل کند؛

و **(موانع)** را از سر راه شما بردارد:

از من یعنی (پیامبر)،

(تبعیت کنید)!

شرح معنای

(تبعیت از رسول الله)

قرآن کریم در توصیف

(حقیقت ایمان)

می فرماید:

(فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ)
(حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ)
(ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ)
(يُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا)

(سورہی نساء، آیہی ۶۵)

با توجه به این که:
مخاطب این آیه، **(مؤمنان)** هستند؛

تعبیر **(فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ)**

به پروردگار تو قسم که:

(اینان ایمان نمی آورند)

نشان دهندهی **(حقیقت ایمان)** است.

آیه، قسم می خورد که:

(**مؤمنان** ایمان می آورند)

این تعبیر نشان می دهد که:

ایمان نیاوردن مؤمن به معنای

دسترسی پیدا نکردن به (**حقیقت ایمان**) است.

سپس راه دسترسی پیدا کردن،
به **(حقیقت ایمان)** را بیان می‌کند:

(فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ)

به پروردگار تو قسم که مؤمنان:
(به حقیقت ایمان دسترسی پیدا نمی‌کنند)
مگر این که:

(يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ)

تو را در مشاجرات بین خودشان حاکم کنند.

(ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ)

سپس از حکمی که ما بین آنها جاری می‌کنی،
در درونشان تنگنایی نبینند.

سپس در یک بیانِ
راهگشا و شگفت می فرماید:

(وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا)
(و تسلیم تو شوند)

پیام آیه‌ی شریفه‌ی

(قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي)
(يُحِبِّكُمْ اللَّهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ)

این بود که:

اگر **(الله تعالی)** را دوست دارید؛

و دوست دارید:

(الله تعالی) شما را دوست بدارد؛

و راه رسیدن به این دوستی را،

برای شما تسهیل کند؛

و **(موانع)** را از سر راه شما بردارد:

از من یعنی (پیامبر)،

(تبعیت کنید)!

و (يُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا)

شرح نحوه‌ی (تبعیت از پیامبر) است.

(يُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) می‌گویند:

اگر **(الله تعالی)** را دوست دارید؛

و دوست دارید:

(الله تعالی) شما را دوست بدارد؛

و راه رسیدن به این دوستی را،

برای شما تسهیل کند؛

و **(موانع)** را از سر راه شما بردارد:

از پیامبر تبعیت کنید)

یعنی:

(تسلیم پیامبر شوید)

مرحوم علامه‌ی طباطبایی
در شرح معنای **(تسلیم)** می‌فرماید:

و تسلیمك لأحد أن تفتنى إرادتك فى إرادته.

تسلیم کسی شدن این است که:
(اراده‌ی تو در اراده‌ی او فانی شود)

نتیجه‌ی **(فانی شدن اراده)** این است که:

فلا ترید إلا ما یرید، و لا تشاء إلا ما یشاء،
و هو التبعیة التامة.

(اراده نمی‌کند جز آنچه را او اراده می‌کند)
(نمی‌خواهد جز آنچه را که او می‌خواهد)
و این همان **(تبعیت تامه)** است.

نتیجه‌ی **(تسلیم و فانی شدن اراده)** این است که:

فأفعالهم طبق أفعاله،
و غایتهم غایته، و هو إمامهم.

(اعمال آنها مطابق اعمال پیامبر است)
(و هدف آنها همان هدف پیامبر است)
و پیامبر **(امام و پیشوای)** آنها است.

و لا غاية له صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ،
و الإِعْرَاضَ التَّامَّ عَنِ الدُّنْيَا.

و پیامبر هیچ هدفی ندارد به غیر از:

(طلب وجه پروردگار)

(و روی گردانی تام و تمام از دنیا)

این (طلب وجه پروردگار)
(و روی گردانی تام و تمام از دنیا)
مطابق دستورالعملی است که
خداوند،
در این آیه به پیامبر می‌فرماید:

(وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ)
(بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ)

خودت را با بردباری و صبر،
با کسانی همراه کن که:
که صبح و شام پروردگار خود را می خوانند،
(و وجه او را طلب می کنند)

(وَ لَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ)
(تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا)

و دیدگانت را از آنان بر ندار،
به این منظور که:
(زینت حیات دنیا) را طلب کنی.

(وَ لَا تُطِيعُ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا)
(وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ وَ كَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا)

و از کسی که:
ما **(قلبش)** را از یاد خود غافل کرده‌ایم،
و از هوای نفسش پیروی می‌کند،
و کارش زیاده‌روی است، اطاعت مکن.

جمع‌بندی معنای (تبعیت از رسول الله)

(از پیامبر تبعیت کنید) یعنی:
(تسلیم پیامبر شوید)

و تسلیم رسول الله شدن این است که:
(اراده‌ی تو در اراده‌ی او فانی شود)

نتیجه‌ی این است که:

(اراده نمی‌کنی جز آنچه را او اراده می‌کند)

(نمی‌خواهی جز آنچه را که او می‌خواهد)

و پیامبر هیچ هدفی ندارد به غیر از:

(طلب وجه پروردگار)

(و روی گردانی تام و تمام از دنیا)

بررسی بخش دوم
(يُحِبُّكُمْ اللَّهُ وَ يُغْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ)

نتیجه‌ی اول (تبعیت از رسول):
(يُحِبُّكُمْ اللَّهُ) است.

قبلا گفتیم:
بالاترین بشارت در نزد (مُحِب)،
این بشارت است که:
(محبوب او را دوست بدارد)

(محبوب) وعده می دهد:

(اگر از رسول تبعیت کنید)

(يُخَيِّبُكُمُ اللَّهُ)

(اللَّهُ) شما را دوست می دارد.

(مُحِب)، خواستار (دوستی محبوب)،
و (برطرف شدن حجاب‌های مانع) است.

(محبوب) وعده می‌دهد:

این خواسته،

در گرو (تبعیت از رسول) است.

اما مانعی در کار است،
قرآن کریم می فرماید:

(كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ)
(ما كانوا يَكْسِبُونَ)
(كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ)
(سورة المطففين: الآية ١٥)

(رَین) لایه‌ای است که:
بر روی چیزی قرار می‌گیرد،
و بر آن غلبه می‌کند.

و (قلب) در فرهنگ قرآن:
(مرکز دریافت تجربی انسان) است.

(ما کَانُوا يَكْسِبُونَ):

اعمالی است که انسان

(به نحو استمرار) کسب می کند.

قرآن کریم می فرماید:

(كَلَّا بَدْرَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ)

اعمالی که:

انسان به نحو استمرار کسب می کند،
همچون لایه ای بر روی قلب او می نشیند.

(كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ)

این لایه یا (رین) نشسته بر روی (قلب)،
او را از مشاهده‌ی پروردگارش
محجوب می‌کند.

(مُحِب)، خواستار (دوستی محبوب)،
و (برطرف شدن حجاب‌های مانع) است.

(محبوب) وعده می‌دهد:

این خواسته،

در گرو (تبعیت از رسول) است.

نتیجه‌ی (تبعیت از رسول)
برطرف شدن
(تنها حجاب) یعنی (ذُنُوب) است.

(ذُنُوب) اعمالی است که:
انسان کسب می‌کند،
و همچون لایه‌ای بر روی قلب او می‌نشینند.

سخن را در **(تبعیت از رسول)**،
با این کلام مرحوم علامه طباطبایی در
(المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص: ۱۶۱)
به پایان می‌بریم.

سبیلُ النبی

مجموعُ أوامرٍ و نواهٍ و دعوةٍ و إرشادٍ،

مسیر و جاده‌ی حرکت پیامبر، مجموعه‌ی
(اوامر و نواهی و دعوت و ارشاد) است.

فيكون اتباع الرسول في سلوك سبيله،
هو إطاعة الله ورسوله في الشريعة المشرعة.

در نتیجه،

(تبعیت از پیامبر) در پیمودن مسیر ایشان،

(اطاعت از الله تعالی و رسول)

در جاده‌ای است که:

به (شریعت) نام گذاری شده است.

یادمان باشد که (شریعت)
(ظاهری) دارد و (باطنی)

و راه شریعتِ راهِ
(دستیابی به باطن با حفظ ظاهر)
(و خروج از توهم سعادت)
(و دسترسی به سعادت حقیقی است)

امر حق جانست و من آن را تبع
او طمع فرمود ذل من طمع
بندگی کن تا شوی عاشق لعل
بندگی کسبی است آید در عمل
بنده آزادی طمع دارد ز جد
عاشق آزادی نخواهد تا ابد
در نگنجد عشق در گفت و شنید
عشق دریاییست قعرش ناپدید
قطره‌های بحر را نتوان شمرد
هفت دریا پیش آن بحرست خرد

پایان جلسه‌ی هشتم

(نگاهی به سیر انسان از منظر قرآن کریم)